

ДУХОВНІ КОМПОНЕНТИ ЕКОНОМІКИ

Постановка проблеми У сучасному суспільстві до ряду теоретичних обґрунтувань змін, що зараз відбуваються та до нових рішень щодо опису прогресивного шляху подальшого розвитку цих змін призводять саме ці зміни, що відбуваються у соціальній сфері нашого суспільства. Згідно цих причин є потреба у аналізі змісту, сутності та специфіці функціонування основоположних понять філософії економіки, а також визначення як теоретичної так і практичної ролей у напрямках розвитку суспільства, що переважають.

Об'єктом дослідження є економіка у сфері такої науки як філософія.

Метою нашої статті є визначення духовних компонентів економіки.

Відповідно до мети поставимо такі **завдання**:

- визначити зміст та еволюцію поняття «економіка» у філософії;
- визначити суть та проблеми економіки у філософії;
- визначити філософський зміст основних теорій економічної діяльності.

Стан дослідження проблеми:

Арістотель був першим з філософів, хто дослідив такі явища, як обмін, гроші, розподіл праці, вартість та інші, саме це він вважав основними принципами економіки. Саме дана теорія пояснювала сутність економічного знання на певний період. Арістотель тримався ідеї натуральності господарства, але лише в системі, об'єднанні домогосподарств-полісів як моделі світобудови, що тримає в собі все існуюче. Античне місто в його тлумаченні постає способом забезпечення морального вдосконалення, окрім основного економічного чинника. Для нього, така економіка природна. Одночасно філософ зауважив факт виробництва для ринку, що є, як він вважав, неприродним, тому що ринкові форми спрямовані на мінову вартість і нагромадження грошей, а не на задоволення природних потреб [3].

Політична економія – економічна наука про необхідність виробництва, розподілу та обміну матеріальних життєвих благ у соціумі на різних періодах його історичного розвитку.

Адам Сміт був першим, хто звертав увагу на багатстві, а саме на тому, що це продукт праці, найважливіше диво економічного життя та діяльності. Саме його вважають засновником політичної економії. За допомогою трудової теорії вартості не вдалося пояснити саму економіку, її розвиток та особливості економічного процесу, хоч ця теорія була покладена в основу політекономії. У пошуках інших, нових теоретичних підходів до розв'язання актуальних проблем економічної науки вкінці XIX ст., яка змінила і предмет і назву. Термінологія «політична економія» змінився на «економікс» або «економіка» [1].

Певні дослідники акцентують увагу на деяку межу нової теоретичної економії, звертаючи цю увагу саме на її поділ на різні частини, що породжує деякі суперечності пізнання. Захоплення звичайними відношеннями та взаємозв'язками, заниження глибинних сутнісних галузей економіки, робить неможливим бачення справжньої єдиної економічної системи, а багате глобально-математичне тлумачення об'єкта пізнання відвертає увагу від економічної природи та спричинює сприймання його віртуальності.

Взагалі, зміна форм економічного знання від навчання про самостійність об'єднання полісів до теорії доцільної поведінки в ринковому середовищі пов'язана зі зміною тих типів, що переважають у господарській діяльності на різних періодах суспільства.

Зараз особливої ваги має знання, що тематизується у філософії економіки. Актуальність методологічної ролі філософсько-економічних досліджень у теперішній час характеризується тим, що розвиток українського соціуму в формуванні глобальної економічної системи вимагає модернізації.

Кожен постійно є залучений у сферу економіки, оскільки ми щоденно купуємо ч продаємо, отримуємо доходи та сплачуємо податки, прагнемо матеріальних статків, заощаджуємо, виробляємо та споживаємо. Економічна діяльність створює матеріальний достаток, задовольняє певну потреби, розвиває здібності, творчі здібності. Вона надає певного шляху для розвитку внутрішнього світу людини. Філософія економіки розглядає суть економічних явищ у людському житті.

Філософське знання допомагає у піднятті над зовнішнім аналізом поверхневих явищ, зрозуміти суть економічних процесів, які не можна забути практикою чи досвідом, так як вони виходять за межі доцільного осягнення, але за певних обставин є відчутним. Дякуючи цьому економічна філософія може розкривати економічну реальність набагато ширше і більше. Такий підхід дозволяє розглядати економіку, як систему з її складністю, відкритістю

та можливістю утворення нових зв'язків і відношень, зрозуміти роль людських зусиль у даній системі, що можуть мати великий вплив на мікросоціальні потреби [4].

Наявність економічної діяльності у філософському тлумаченні окреслюється у всій його повноті, залишається без неупередженого сенсу й розкривається у галузі духу. Така галузь господарювання огортає хвилювання, оцінки, настрої відчуття, розуміння, усвідомлення світу. Саме з цього починається філософське тлумачення та обґрунтування економічних проблем. Разом вони утворюють філософію господарювання, де економіка є в єдиній формі, така що взяла в себе весь світ. Рівнозначна дійсність економіки є її найповнішою формою, яку охопити здатна лише філософія економіки. Відкривши єдинність економіки, її спільну форму через буття у суспільстві, філософія переносить філософські поняття та категорії на сферу господарювання або результати економічних прогнозів на другі галузі суспільного життя, а всебічно враховує сферу і специфічність особистого функціонування.

План філософії є необхідним у кожній науці, економіка не виняток. Економічна філософія починається із питання «Чи можливе господарство?». Саме філософія дає скерування для господарства, тобто виступає з припущенням щодо місця у світі та розглядає його теоретичну систему як цілісну. В цьому полягає мотив, що наповнює філософію економіки, підтримує її життя, не дивлячись на його форму [5].

Економіка формується ніби моральне явище, як розумність в зрозумілості навколишнього світу та точність у виборі засобів, що допоможуть досягти мети господарювання.

Економіці важко мати сформульовані закони, врахувавши складний господарський процес і механізм в цілому. Вони можуть бути для розгляду як частина загальної економічної теорії, що має вплив на формування цілісної економічної науки. Тут важливою є філософія, тому що економічна теорія повинна вирішити проблеми, які є складовою філософії.

Зараз методологія економічної науки заснована на цілому підході. Його суть полягає в охопленні всього ряду економічних явищ в їхній реальній цілісності, спрямованості та організації.

Так як економічні відносини є багатовимірним, складно-цілісним утворенням, що не розвивається однозначно, то така багатомірність може бути створена в усій повноті лише через врахування загальних вимог філософії.

Духовність – це належність людини як особистості, протилежність аморальності та бездуховності, що знаходять вираження у втраті особистістю своїх суб'єктивних якостей [2].

У процесі становлення багатомірного економіко-господарського механізму, суперечностей його функціонування, розвитку економічних систем у розмаїтті теорій духовність не втрачає свого значення.

Основні духовні компоненти:

- Економічна свідомість;
- Економічне мислення;
- Економічна психологія;
- Економічні переконання;
- Моральні цінності економіки;
- Економічна культура.

Економічна свідомість – це стан, який притаманний тільки людині, стан, в якому їй в один момент доступний світ і вона сама. Дана свідомість пов'язує, співставляє те, що людина пережила. Філософи визначають такий тип свідомості як феномен свідобудови, як великий милостивий дар людині, бо тільки свідомості дана сама собі як «я», спрямоване до вершин духовності.

Економічним мисленням є суб'єктивне явище порядку, пов'язане з економічним життям соціуму як органічної частини. Економічне мислення постає з різних боків: як процес відтворення свідомістю людей у визначеному логічному ланцюгу економічних відносин з певними економічними законами, як процес осмислення та засвоєння людьми набутих економічних знань.

Економічна психологія – це психологія, яка вивчає явища, що пов'язані з виробничими відносинами людей. Така психологія виникла на перехресті соціальної психології, психології праці, психології управління з економікою.

Економічна культура – це комплекс уявлень, переконань, звичок, стереотипів поведінки, які реалізуються в економічній сфері суспільства й пов'язані з економічною

діяльністю. Економічна культура є багатовимірним явищем, яке складається як із раціональних, так й ірраціональних компонентів. Вона містить такі базові елементи, як економічні цінності й норми, сформовані та поширені в певному суспільстві економічні стереотипи й міфологеми, ідеї, концепції та переконання, економічні традиції, а також установки та орієнтації людей щодо існуючої економічної системи в цілому, певних важливих «правил гри» і принципів взаємовідносин індивіда та економічних інститутів. Економічна культура є ширшим поняттям, ніж поняття «економічна свідомість».

Отже, відсутність у сучасній літературі методологічної диференціації економічної філософії та філософії економіки спонукало до окреслення їх функціональної специфіки, що детермінується потребою визначення сутнісних рис предмету даного дослідження. Автором запропоновано наступні дефініції цих дослідницьких напрямків: економічна філософія являє собою аналіз соціальної структури суспільства крізь призму економізму, тобто абсолютизації економіки в якості базової структури соціального буття, а філософія економіки постає як синергійна система філософського знання про економіку, актуальна не лише у межах теоретичної, але і практичної філософії.

Література

1. *Воронкова В. Філософія : Навчальний посібник/ Валентина Воронкова,; М-во освіти і науки України. -Київ: ВД «Професіонал, 2004. -460 с.*
2. *Губерський Л. Філософія: Навч. посібник для студ. і аспірантів вищих навч. закл. / І.Ф. Надольний (ред.). – 5. вид., стер. – К. : Вікар, 2005. – 516с.*
3. *Кирильчук В.Т. Філософія : Навчально-метод. посібник/ В.Т.Кирильчук, О.О.Решетов, З.В.Стежко; М-во освіти і науки України; КДТУ. -Кіровоград: КДТУ, 2000. -110 с.*
4. *Петрушенко В. Філософія : Навчальний посібник для вузів/ Віктор Петрушенко, . -4-те вид., перероб. і доп.. -Львів: Новий Світ-2000, 2006. -503 с.*
5. *Філософія: Підручник для студентів вищих закладів освіти/ Ігор Бичко, Іван Бойченко, Віталій Табачковський та ін.. -2-е вид., стереотип.. -К.: Либідь, 2002. -405 с.*
6. *Філософія [Текст]. Ч.1 / Т. В. Гончарук, Н. В. Джугла, Л. П. Мокряк, М. Л. Шумка. – Тернопіль : Воля, 2007. – 351 с.*
7. *Гончарук, Т. В. Філософія економіки як філософська дисципліна / Т. В. Гончарук // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Філософія. – 2007. – № 45. – С. 175-178.*